

نشر کتاب الکترونیکی در ایران

مؤلفان

دکتر سید فهد فهمی فر

(استادیار گروه علوم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران)

دکتر محمد رضا وصفی

(استادیار گروه علوم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران)

خانه کتاب

بهمن ۱۳۹۵

سرشناسه:	فهمی فر، سپیده، ۱۳۶۴ -
عنوان و نام پدیدآور:	نشر کتاب الکترونیکی در ایران / مؤلفان سپیده فهمی فر، محمدرضا وصفی
مشخصات نشر:	تهران: خانه کتاب، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری:	۱۸۰ ص: جدول، نمودار.
فروست:	خانه کتاب: ۵۳۹.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۲۲۲-۳۵۰-۰
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیبا
یادداشت:	کتابنامه: ص. ۱۷۳ - ۱۷۸.
موضوع:	کتاب‌های الکترونیکی - ایران
موضوع:	کتاب‌های الکترونیکی
موضوع:	کتاب‌های درسی الکترونیکی موضوع:
موضوع:	موضوع: Electronic books - Iran
موضوع:	موضوع: Electronic books
موضوع:	موضوع: Electronic textbooks
سه افزوده:	وصفی، محمدرضا شناسه افزوده: خانه کتاب
رده بندی کنگره:	۱۳۹۵ ۹۱۶/ک۰۳۳/ز
رده بندی دیویی:	۰۷۰/۵۷۳
شماره ایشناس ملی:	۴۴۲۸۸۴۰

خانه کتاب ۵۳۹

نشر کتاب الکترونیکی در ایران

مؤلفان: دکتر سپیده فهمی فر (استادیار گروه علوم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران)

دکتر محمدرضا وصفی (استادیار گروه علوم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران)

ناشر: خانه کتاب

ویراستار: لیلا کیانی

طراح جلد: علیرضا کرمی

صفحه‌آرا: عسگر ابراهیمی، طاهره قاسمی

نوبت چاپ: اول - بهمن ۱۳۹۵

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۲-۳۵۰-۰

ناظر چاپ: فاطمه بیگدلی

چاپ و صحافی: چاپخانه بوستان کتاب

تهران، خیابان انقلاب، بین صبا و فلسطین جنوبی، شماره ۱۰۸۰ - تلفن: ۸۸۳۴۲۹۸۵

www.ketab.ir

فهرست

۷	مقدمه ناشر
۹	مقدمه
۱۳	فصل اول: کلیات کتاب الکترونیکی
۲۷	فصل دوم: ناشران، تولیدکنندگان و تجمیع‌کنندگان کتاب‌های الکترونیکی
۶۳	فصل سوم: وضعیت نشر کتاب‌های الکترونیکی در ایران
۸۱	فصل چهارم: دید بین‌المللی به نشر کتاب الکترونیکی
۹۷	فصل پنجم: ابعاد مختلف نشر کتاب الکترونیکی
۱۲۳	فصل ششم: کتاب درسی الکترونیکی
۱۳۵	فصل هفتم: کتاب درسی الکترونیکی دانشگاهی
۱۵۷	فصل هشتم: نشر کتاب درسی دانشگاهی چاپی و الکترونیکی
۱۷۳	منابع

مقدمه ناشر

حدود ربع قرن ز آغاز شکوفایی و توسعه نشر الکترونیک در جهان می‌گذرد، این در حالی است که اساس اطلاعات و دانش ناشران ما در این زمینه آن چنان که باید نیست، و نشر الکترونیک در ایران تعریف و جایگاهی استاندارد ندارد. چرایی این مشکل را باید نخست در شکل نشر سنتی نشر ایران، سپس عدم برنامه‌ریزی صحیح متولیان امر نشر و کتاب بست و نو کرد. متأسفانه نشر ما با وجود سابقه ۲۰۰ ساله - بلکه ۴۰۰ ساله - سینه به سینه و نسل به نسل و به‌شیوه‌ای سنتی حرکت کرده و طی این دوره‌ها نتوانسته به گونه‌ای آکادمیک و علمی رشد و توسعه یابد. از همین رو نشر سنتی ما مقاومتی نامتعارف، برای استفاده از شکل جدید نشر یعنی نشر الکترونیک از خود نشان می‌دهد و ناشرانی که آثار خود را به‌شیوه الکترونیک منتشر می‌کنند، نیز به‌دلیل عدم اطلاع صحیح از چارچوب علمی این نوع از نشر نتیجه کارشان آن گونه که باید حرفه‌ای و رضایت‌بخش نیست و نتیجه مطلوب حاصل نمی‌شود.

از همین رو متأسفانه ضریب نفوذ نشر الکترونیک در صنعت نشر ما کمتر از یک درصد است. در حالی که این نوع نشر در کشورهای توسعه‌یافته به‌طور میانگین ۱۵ درصد از نشر را از آن خود کرده‌است.

آگاهی‌بخشی درباره‌ی فواید و نتایج نشر الکترونیک و اطلاع‌رسانی در این خصوص و برگزاری کارگاه‌ها و نشست‌ها درباره‌ی آن و چاپ و انتشار کتاب و مقاله و حمایت از پایان‌نامه‌ها در این حوزه، از جمله وظایف حاکمیتی است که خانه کتاب، به‌عنوان

یکی از مهم‌ترین نهادهای اطلاع‌رسان حوزه کتاب، بر عهده خود می‌داند و از همین حیث بوده که از سال گذشته ضمن تعریف پروژه‌هایی مستقل برای برآورد دقیق وضعیت جدید نشر، اقدام جدی برای تولید محتوا در این خصوص را در پیش گرفتیم که به امید خداوند متعال طی ماه‌های آینده در دسترس علاقه‌مندان به این حوزه قرار خواهد گرفت.

کتاب حاضر که یکی از پژوهش‌های خوب و ارزشمند درباره نشر الکترونیک است، ضمن تعریف این نشر و وضعیت‌شناسی آن در گستره بین‌الملل، به بررسی آن در ایران، به ویژه در میان ناشران کتاب‌های دانشگاهی می‌پردازد. ضمن تشکر از مؤلفان این اثر امیدوارم در آینده‌ای نزدیک شاهد توسعه استانداردهای این نوع از نشر در ایران باشیم.

مجید غلامی‌جلیسه

مدیرعامل مؤسسه خانه کتاب

مقدمه

کتاب الکترونیکی، عنوان دالای فرهنگی پیشرو به دلیل قابلیت‌ها و ویژگی‌هایی که به لحاظ ارائه محتوای، اندازه، محتوای و صرفه‌های اقتصادی و فرهنگی دارد، با استقبال ناشران و تولیدکنندگان مدرن دنیا راجه شده است؛ تا جایی که پیشرفت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری قابل توجهی را هر ساله در سراسر جهان شاهد هستیم. بسیاری از ناشران مطرح دنیا نظیر اشپرینگر، مک گرو هیل، مک میلان و نظایر آن به سمت نشر این نوع کتاب‌ها رفته‌اند و این تولیدکنندگان به منظور معرفی آخرین دست‌آوردهای خود در این حوزه، در نمایشگاه‌های بین‌المللی نظیر نمایشگاه فرانکفورت حاضر می‌شوند. صرفه‌جویی‌هایی زیستی و محیطی نظیر کاهش قطع درختان و نیز آلودگی‌های سربی ناشی از چاپ، صرفه‌جویی‌های اقتصادی تولید کاغذ کمتر و به حداقل رساندن شکلات ناشی از خمیر کردن کاغذ، باقی‌ماندن کتاب‌ها در انبار ناشران و نظایر آن‌ها فقط سمارت‌ها را از مزیت‌هایی است که می‌توان برای این نوع کتاب‌ها متصور شد. اگرچه نمی‌توان به درستی تنها از دید مثبت نگاه کرد و قطعاً مشکلات یا چالش‌هایی را با خود همراه داشته‌اند، با وجود این در کنار پیشرفت‌هایی که در عرصه ارائه محتوای کتاب و جذب کردن خواننده به این نوع کتاب‌ها با ارائه نرم‌افزارهای مناسب شده است، پیشرفت‌های سخت‌افزاری را نیز نمی‌توان در این عرصه نادیده گرفت. عرضه دستگاه‌های سخت‌افزاری با قدرت شارژ بالا و وضوح مناسب و قابل استفاده در هر مکان از جمله عوامل رقابت در بین سازندگان این دستگاه‌ها شده است.

1. springer
2. Mc-Graw-Hill
3. Macmillan

بنابراین نشر کتاب‌های الکترونیکی در ایران می‌تواند اهداف ذیل را به دنبال داشته باشد:

- کمک به اقتصاد چاپ و نشر در ایران؛
- ایجاد عدالت اجتماعی در اشاعه محتوای مطالب در سراسر ایران؛
- کمک به توزیع هم‌زمان روزآمدترین مطالب؛
- افزایش جذب مخاطبان ایرانی به مطالعه کتاب‌هایی با جذابیت‌های ویژه؛
- افزایش میزان یادگیری در میان دانشجویان، دانش‌آموزان با ارائه قابلیت‌های چندرسانه‌ای و تعاملی کردن محیط یادگیری؛
- امکان رزیر کتاب‌ها در سطح بین‌المللی؛
- راه‌اندازی آرشیو کتاب‌های قدیمی و ارزشمند و امکان دسترسی بین‌المللی؛
- حضور آثار ایرانی در نمایشگاه‌های بین‌المللی متناسب با فناوری‌های روز؛
- دستیابی افراد کم‌بینا و معلول به کتاب‌های متناسب با نیاز آن‌ها، به‌خصوص در حوزه آموزشی و دانشگاهی.

متأسفانه در ایران و از نگاه بسیاری از افراد حضور محتوای در قالب الکترونیکی به‌عنوان کتاب الکترونیکی معرفی شد است و هر جا سخن از کتاب الکترونیکی به میان می‌آید، مخاطبان به یاد فایل پی. دی. اف. می‌افتند. کتاب‌ها می‌افتند. تنها شاید زمانی برای خواننده کتاب فایل پی. دی. اف. نیز مطلوب به نظر رسد که امکان دسترسی به آن کتاب، نظیر برخی از کتاب‌های انگلیسی بسیار سخت است. رینه گزافی را باید برای دردست‌داشتن نسخه چاپی آن پرداخت و یا نسخه چاپی آن کتاب بیاب است و چاره‌ای جز دردست‌داشتن فایل الکترونیکی آن نیست.

زمانی که با مخاطبان کتاب‌های الکترونیکی انگلیسی مواجه می‌کنیم، حداقل قابلیت‌های پی. دی. اف. بودن این نوع کتاب‌ها را امکان جست‌وجو، حقیق کلیدواژه‌هایی می‌دانند که در صورت نبود فایل الکترونیکی مجبور بودند کل کتاب را از ابتدا تا انتها مطالعه کنند تا بتوانند به مطلب منظور نظر خود دسترسی یابند.

از سوی دیگر کتاب‌های الکترونیکی در سرتاسر جهان با توجه به نوع مخاطب به سوی تعاملی شدن، شخصی‌سازی، خوانده‌شدن متن به‌صورت شفاهی و نیز ارائه قابلیت‌های چندرسانه‌ای پیش می‌روند. این نوع ویژگی‌ها می‌تواند در جذب مخاطب به سمت مطالعه و نیز ماندگاری آن در ذهن و ایجاد خلاقیت یاری‌رسان باشد؛ در حالی که با صرف حضور متن در قالب الکترونیکی نمی‌توان چنین قابلیت‌هایی را انتظار داشت.

عدم آشنایی با ابعاد مختلف نشر کتاب الکترونیکی نیز باعث شده است که اغلب ناشران و نیز مخاطبان این نوع کتاب‌ها ضعف فرهنگی بالایی در این زمینه داشته باشند و تعداد پژوهش‌های انجام‌شده در این حیطه در ایران بسیار کم و تعداد متخصصان نیز بسیار کمتر است. این مسئله زمانی آشکار می‌شود که کشورهای خارجی به تولید و نشر این کتاب‌ها از سالیان دور پرداخته و هم‌اکنون در حال بازخوردگیری و انجام پژوهش‌های متعدد برای پرکردن شکاف‌ها و رفع چالش‌های این نوع کتاب‌ها هستند. به‌علاوه اگر در ایران ناشری بخواهد این نوع کتاب‌ها را نشر دهد، باید از جنبه‌های مختلف با این نوع کتاب‌ها آشنا باشد که این امر نیازمند شناخت ابعاد مختلف کتاب الکترونیکی و مصورسازی نقشه این حوزه به‌منظور تطبیق‌شدن با پیشرفت‌های روز دنیا، آگاهی از دغدغه‌های ناشران، آگاهی از تیم‌های تخصصی نشر این حوزه و نظایر آن‌هاست. متأسفانه اغلب تولیدکنندگان کشور ما به مسائل پیرامون و ابعاد مختلف این نشر توجه نکرده، با آن آشنا نیستند.

بنابراین مخاطبان اصلی این کتاب، در سطح اول ناشران و تولیدکنندگان کتاب الکترونیکی، مسئولان وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و وزارت آموزش و پرورش و در سطح دوم استادان، دانشجویان و دانش‌امران هستند. با توجه به این‌که اکثر بخش‌های این کتاب در نتیجه پژوهش‌های ده‌ساله نویسنده در این حوزه انجام شده و به‌صورت بومی به مسائل نشر کتاب الکترونیکی و به‌صورت خاص کتاب درسی الکترونیکی پرداخته است، می‌تواند برای مخاطبان مفید و به‌منزله دست‌نامه مور استناد قرار گیرد. مطمئناً حوزه‌های مرتبط با فناوری، هرروز در حال پیشرفت بوده و با مسائل جدیدتر و حل‌شدن مسائل قبلی روبه‌روست. امید است کتاب حاضر بتواند مشکلات نشر کتاب الکترونیکی کشور را تا حدی بهبود بخشد.

این کتاب در هشت فصل تنظیم شده است. عناوین فصل‌ها عبارتند از: کلیات کتاب الکترونیکی، ناشران، تولیدکنندگان و تجمیع‌کنندگان کتاب الکترونیکی، وضعیت نشر کتاب الکترونیکی در ایران، دید بین‌المللی به نشر کتاب الکترونیکی، ابعاد مختلف نشر کتاب الکترونیکی، کتاب درسی الکترونیکی و کتاب درسی الکترونیکی دانشگاهی.